

Andrzej Wajda instrukciói a *Menyegző*höz

Nemzeti Színház, Budapest, 1994. április 4.

ANDRZEJ WAJDA: Ez a darab olyan, mint egy bicikli, a bicikli ha megy, akkor megy, ha teljesen lelassul, akkor eldől. És akkor már senki sem fog titeket összeszedni. Mert egész végig folyamatosan meg kell maradjon a tempó. Ez pedig két dolgon alapul: az első, a bejöveteleknek és a kimeneteleknek nagyon pontosaknak kell lenniük, úgy, ahogy megbeszéltük. Úgy kell bejönni, hogy megalapozódjon a jelenet, mert ez egy versben írott darab. És egy versben íródott darab lényege nem az, hogy a színészek versben beszélnek, hanem hogy az egész cselekmény egy bizonyos ritmusban zajlik. A bejövetelek és a kimenetek mind úgy zajlanak, mint a zenében. És ezen a ponton maximális figyelmet kérek. Mindenki a helyén kell álljon úgy, hogy ne kelljen külön hívni a szereplőket, hogy pontosan akkor lépjenek színpadra, amikor kell. A másik dolog, ami leállítja a cselekményt, az az, hogy sok színész – de mindenesetre néhányan bizonyosan – megpróbálja pszichológiailag megformálni az alakokat. A *Menyegző*-nek viszont semmi köze a pszichológiához. Átélnének a nézőtérben van a helye. Nekünk a cselekményt kell közvetítenünk a nézőkhöz. Beszélni kell, nem átélni. Mert abban a pillanatban, hogy elkezdték átélni, átérezni a dolgokat, minden lelassul, és a bicikli felborul. Végig kerekezni kell, tekerni, előrehaladni... Több szóra van szükség, és kevés érzelésre. A nézőknek kell átélniük a dolgokat, a színészeknek pedig a szavakat kell közvetíteniük. Pörögnie kell a cselekménynek. És még egy dologra szeretném felhívni a figyelmet. Néhány helyen előfordul, hogy szükségtelenül hangsúlyozzátok a szöveget. A nézők hallják, amit a színészek mondanak, nem szükséges ehhez további gesztusokat fűzni, mintha a néző ostoba volna, és nem értené, miről van szó. A néző intelligens, nem kell illusztrálni neki a dolgokat. Minden úgy van megkonstruálva, hogy a néző értsen mindent, ezért nem kell feleslegesen nyomtatékosítani a szöveget. Azok a dolgok, amiket a színészeknek mondok, ugyanúgy vonatkoznak a hangszalag kezelőjére is, mert a zene eddig soha nem úgy indult el, ahogy kellett volna: vagy túl hangos volt, vagy túl halk – ezt egyszer be kell állítani, hogy megfelelő legyen, és a továbbiakban mindig ugyanúgy kell, hogy szóljon.

És most egy pár alakról szeretnék szólni, ami hirtelenjében eszembe jut ró-
luk. Az Újságíróhoz van egy kérésem: arra vonatkozik, hogy túlságosan beleéli

magát abba, amit mond. Ez pedig nem ilyen figura. Ez egy olyan ember, aki ül és írogat. Minden, amit gondol, azt le is írhatja. Minden, amit átél, az „ki is jön” belőle. Azaz nem éli át mindezt, mert képes mindent szavakba önteni. Több szóra van szükség – több beszédre, több magyarázásra, mint heves átélésre. Úgy gondolom, hogy ez a legfontosabb. Az Orr (Nes) – úgy vélem, szép, hogy azt játssza el, hogy józan. Ó józan, és mindenki körülötte részeg. Nem érti, miért gondolják a többiek, hogy berúgott, amikor egyedül ő van magánál. És így ebből egy mókás figura fog kikerekedni, ez a félreértés okozza, hogy ez a fajta részegség nem az a lehúzó, nehéz – nem akarom azt mondani, hogy német részegség, mert német rendező is van közöttünk –, inkább azt szeretném, ha ez olyan szláv, szeszélyes részegség lenne. Ezért gondolom úgy, hogy ő józan, s a többiek részegek, és valamit akarnak tőle – és ez az a dolog, ami szórakoztatja Nest. A Gazdának két dologra kell odafigyelnie...

JANUSZ KICA (A. Wajda munkatársa): Igen, csak még egyetlen dolgot az Orr-hoz kapcsolódóan. Amikor a szívéhez kap, akkor valóban, igazán megijed. Mert ez már komoly dolog. De mivel elmúlik, ezért elneveti magát, és annyi az egész.

ANDRZEJ WAJDA: Igen, mintha a halál sétált volna el mellette. Hát – mondja – majd csak lesz valahogy... A Gazdától két dolgot kérek: a második felvonás végén arra kérem, ne járkáljon sokat a két oldalról bejövő vendégsereg között. Egy helyben áll, de amit mond, azt mégis valamiféle lázban teszi. És ezt nem lehet túlságosan objektíven előadni, mert ez az ő kitörése; egyszerre csak kimondta az embereknek az igazságot. És nem kell, hogy elinduljon felénk, amikor köp egyet, mert a vendégek úgyis maguktól visszahőkölnek. A másik kérdésem: reggel, amikor itt áll, és képtelen visszaemlékezni – mindenki másról beszél, mindenki játssza a saját szerepét –, ő pedig áll, és nem tudja, mi az, amire vissza kellene emlékeznie, mit is felejtett el? Wernychora! És ahogy ott áll, és nem jut eszébe semmi – ez a dolog az, ami a leglényegesebb...

JANUSZ KICA: ...Amikor a vodkát lehajtja, utána, kérem, tartson egy kis szünetet, hogy érezhető legyen, a vodka segített eszébe juttatni a dolgokat. Eljut az ital a fejébe, és akkor jön a pillanat: igen, most már emlékszem, most már jobban vagyok. Már tudom, amit elfelejttem...

ANDRZEJ WAJDA: ...Egy nagy súly esett le a szívéről... Jasiékhoz egy nagy kéréssel fordulok, hogy az utolsó jelenetben, amikor már reggel van, ne legyen olyan élénk. Jasiék egész éjjel lovagolt, már nagyon fáradt, és így az egésznek kicsit lelassultnak kell lennie. Szeretne sietni, de nem tud, nincs ereje. Jó?... És jó volna, ha kicsit rekedtes lenne a hangja. Vágtatott, rohant, kiabált, s mire hazaér, elfárad, ellankad. Még majd átvesszük a Kasi-Jasiék-Kasper-jelenetet, de elmondanám, mit szeretnék kihozni ebből a jelenetből: a menyegző második napja van, tehát már két napot és egy éjjelt áttáncoltak, s már nagyon fáradtak. Így, amikor a kanapén ülnek, akkor, mint egy álmon keresztül, úgy beszélgetnek, hogy maguk sem tudják, miről – minden mint egy ködön keresztül történik. Nem kell arra törekedni, hogy nevetségesek legyenek; épp az által lesznek nevetségesek, hogy nagyon komolyak akarnak maradni. Mert a szöveg maga ne-

vetséges. Nem kell sietni sehova, és nem kell a játékosságot tettetni; attól válik ugyanis játékosná a jelenet, hogy a komolyságra törekedtek, miközben szörnyen fáradtak vagytok. Rachelről most nem fogok szólni, vele majd külön megbeszéllek mindent. Maryna: úgy gondolom, hogy amikor a költővel beszél, jobban kellene produkálnia magát. Maryna ugyanis tud valamit, amit a többiek nem tudnak. Többek között, hogy a költőbe rengeteg nő szerelmes, és hogy pont ő lesz az, aki ellenáll a férfinak, ő lesz az, aki egy sokkal függetlenebb nőtípust testesít meg. És ezért az egész párbeszéd afféle flört, Maryna ellillan a költő elől. Szeretném, ha Maryna fel akarná hívni magára a figyelmet. Stanczyk – szeretném, ha nem volna annyira ironikus, Stanczyk ugyanis az Újságíró lelkiismeretének a hangja. És ezért az egész inkább keserű legyen, ne ironikus. A szöveg maga elég ironikus, és ez önmagában elegendő. Nem kellene már ehhez hoz-

Szanowny Panie!

*Zgodnie z ustawa prezydent
skrejęcia WESŁA Grobiche
specjalnie dla Buda persta.
Szukam uamienionej na egzecu-
tium kolorow czerwonych.
i tylko ten kolor obowiazuje.
Cala reszta pozostaje.*

*Skrestitam maksimum i dalje
skroty me sa moim zdaniem
ani potrzebne ani mozliwe.*

Najce spotkanie:

17. II. 1993 g. 10⁰⁰ - 14⁰⁰

18. II. 1993 g. 10⁰⁰ - 14⁰⁰

w Teatrze Starym w Krakowie

sz juz potwierdzone.

*Spektakel 18. II. 1993 zwiez-
dzony.*

Przyjed 16. II. 93 do Krakowa

Strosowice i Muzeum St. Wys-

pianskiego, muzie oimow Sarahi.

Do zobaczenia w Krakowie

Srodkiem drogi

Andrzej Wajda

13. II. 1993. Warszawa.

zátenni semmit. A Költőhöz van egy kérésem: túl halkan beszél a mű végén. Túl halkan beszél, és ezáltal lelassul az egész cselekmény, mert a többiek nem hallják, s mire észbekapnak, „ja, most én jövök”, már túl késő. Ezért kérem, hogy hangosabban beszéljen, mert a bicikli, amivel haladunk előre, egy bizonyos pillanatban eléri az út végéhez: a befejezéshez. És annak ellenére, hogy ez a hallgatás és a fülelés jelene, mégis a cselekmény igen határozott vonalú, csak-hogy a kulisszák mögött megy végbe. És az, hogy a szereplők lázasan és gyorsan beszélnek, mivel látszik, hogy érdekelve vannak – ez maga a cselekmény, ez az utolsó jelenet cselekménye. Ha túl halkan beszélnek, akkor vége az egésznek, ezért kérem, hogy az utolsó párbeszédet nyomatékosítsák, jó? Jasiek, amikor a Gazdával beszélget arról, hogy elvesztette az aranykürtöt, akkor nem kell kiabálni. Nem. Ő magyarázkodik: Uram, nem tudom, hogy történhetett, hát itt volt rajtam, leeshetett valahol... Kicsit úgy beszél a Gazdához, mintha az nem értené a szavak jelentését, nem értené a nyelvet, amelyen beszél. Mert hát ugye nem válaszol. Tehát valahogy úgy beszél, mint én most. Mivel nem beszélek magyarul, kétszer olyan hangosan beszélek, és kétszer annyit gesztikulálok, feleslegesen. Jasiek pontosan ugyanígy tesz. Megpróbálja a Gazda agyába „belesnyomni” a magyarázatot. Azt mondja: „hát igen, elvesztettem a kürtöt, próbálkoztam, de valahol odalett” – igaz, minél tovább hallgat a Gazda, Jasiek annál inkább próbálja ráerőltetni a magyarázatát... Most pedig, mivel már nagyjából végigvettük az egész darabot, azt szeretném, ha mindaz, ami a hangeffektusokat, bejöveteleket illeti (a világítással sajnos még nem végeztünk), mindezekre fokozott figyelmet szentelnének. Kérem, hogy az asszisztensek menjenek fel a színpadra, és onnan segítsék a munkát, hogy minden a megfelelő időben és módon történjen. Úgy, hogy a színészek el tudják játszani, amit el kell játszaniuk, s hogy semmi se zavarja munkájukat. Holnap végigpróbáljuk az egész darabot, kérem, vegyék fel a jelmezeket, akiknek már kész a jelmezük, mivel ez is egy tájékozási pont számunkra – meg akarjuk nézni, hogy festenek bennük, Önök is rögtön másképp fogják érezni magukat a jelmezben, és a figurák is így határozottabban körvonalazódnak. És itt visszatérek még egy nagyon fontos dologra: ha azt akarjuk, hogy a *Menyegző* közvetítsen valamit a nézőnek, akkor minden egyes színésznek határozottan kell megformálnia a saját szerepkörét, tartania kell magát az adott figurához az egész mű során. Mert nagyon sok alak vonul keresztül a színen. És a néző öröme azon alapul, hogy felismeri az egyes figurákat, és követi sorsukat – mert érti, miről van szó. Úgyhogy kérem, tartsák magukat a megformált figurákhoz, annak tartalmához. És mindig válaszoljanak magukban a kérdésre: miért jövök be, mi a célom a színpadon, ki vagyok? És akkor meglesz a válasz is, hogy hogyan menjek le a színpadról. Hogy elértem-e, amit akartam, vagy tovább kell próbálkoznom? Ezért, ha ki tudják aknázni ezt a tartalmat, akkor a néző érdeklődéssel fogja figyelni az eseményeket, nem csupán mint egy látványosságot – mert mint látványosság, érdekes lesz az előadás, efelől nyugodt vagyok –, hanem egy fontosabb szempontra lesz figyelmes: arra a tartalomra, amit az író akar közvetíteni a nézőhöz. És úgy gondolom, hogy

*Andrzej Wajda Budapesten,
Az ígélet földje bemutatóján
(1976. december)*

*Janusz Kica és Andrzej Wajda
Ablonczy Lászlóval a budai Várban
(1994. április 7. Fotó: Fábián József)*

erre van esélyünk, mert látom, hogy a színészek értik e furcsa mű tartalmát, és mert úgy hiszem, e drámának van jogosultsága, hogy ezen a színpadon megvalósuljon. És hogy erre nem a természet furcsa szeszélye folytán kerül sor, hanem mert egy olyan darabról van szó, amely elgondolkodtat. És ezért arra kérem Önöket, hogy a próbák során, most, amikor az egész művet próbáljuk, mindenki koncentráljon nagyon a saját szerepére: miért jövök be, mivel jövök be, mi a célom, mit akarok elérni?! És úgy gondolom, hogy ha ezen az utolsó lépésen is túl leszünk, akkor elégedettek lehetünk, mert elértük azt, amit célul tűztünk ki magunk elé.

Köszönöm szépen. Holnap reggel tíz órakor találkozunk.

Fordította: Pászt Patrícia

Nemzeti Színház
1077 BUDAPEST, HEVESI SÁNDOR TÉR 4.
Bemutató: 1994. április 8.

STANISŁAW WYSPIAŃSKI
WESELE
(MENYEGZŐ)

fordította Spiró György

Díszlet- jelmeztervező:
Krystyna Zachwatowicz m. v.

Rendező:
Andrzej Wajda m. v.